

Сагайдак Ілля Вадимович

*Кандидат економічних наук, докторант кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики
Український державний університет імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)*

<https://orcid.org/0009-0000-8622-3704>

e-mail: i.v.sahaidak@udu.edu.ua

**БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФІЛОСОФСЬКА
КАТЕГОРІЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ**

Резюме

У статті проаналізовано безпеку життєдіяльності як складну філософську категорію, що охоплює багатомірний спектр проблем людського існування, морального вибору, соціальних умов та глобальних викликів. Обґрунтовано історичну еволюцію уявлень про безпеку — від елементарної боротьби за виживання у первісному світі до сучасного комплексного осмислення поняття, яке включає не лише фізичну, але й духовну, соціальну, індивідуальну та планетарну безпеку.

Розкрито вплив філософських концепцій проблеми безпеки (правові, моральні, релігійні, екзистенційні, соціокультурні, психологічні та глобалістські), запропонованих такими мислителями, як Платон, Аристотель, Августин Блаженний, Еразм Роттердамський, Т. Гоббс, І. Кант, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Ясперс, М. Фуко, Б. Рассел та інших. Розглядаються концепти безпеки через призму таких феноменів, як війна і мир, інституційний контроль, свобода, справедливість, гідність, ідентичність, духовність і технологічні трансформації.

Виокремлено чотири основні рівні безпеки: індивідуальний (особистісна стабільність і психологічне благополуччя), соціальний (гарантії прав, справедливість, інституційна стійкість), глобальний (міжнародна безпека, баланс сил, еволюція людства) та філософсько-етичний (моральні й духовні основи безпечної буття).

Узагальнено, що безпека життєдіяльності — це не лише питання практики чи політики, а передусім філософсько-етичний виклик, що

вимагає глибокої рефлексії над самою сутністю людини, її місцем у світі та відповідальністю за майбутнє.

Ключові слова: людина; безпека; глобальні загрози; війна; філософський аспект безпеки; безпекові стратегії.

Вступ

У сучасному світі, що характеризується зростанням глобальних загроз, технологічними зрушеннями, екологічними катастрофами, військовими конфліктами та соціальними кризами, питання безпеки життєдіяльності набуває особливої актуальності. Проте більшість досліджень зосереджуються переважно на прикладних або технічних аспектах безпеки, залишаючи поза увагою глибинні філософські, антропологічні, моральні та культурні виміри цієї проблематики. У зв'язку з цим постає необхідність філософського осмислення безпеки не лише як стану фізичного захисту, але як категорії, що визначає умови повноцінного буття, свободи, гідності та розвитку людини в соціумі.

Особливої уваги потребує вивчення того, як у різні історичні епохи — від античності до постмодерну — змінювалось розуміння безпеки, які смисли вкладали мислителі у це поняття, і яким чином філософія здатна сьогодні сприяти формуванню безпечного, етично виваженого та гуманістичного суспільства. Відсутність системного філософського бачення безпеки як багатовимірного феномену створює суттєвий вакуум в теоретичній основі сучасних безпекових стратегій та політик.

Метою статті є дослідження теоретичних і практичних аспектів забезпечення безпеки життєдіяльності в сучасних умовах суспільних трансформацій, аналіз основних ризиків і загроз для людини та суспільства, а також обґрунтування напрямів формування культури безпеки як важливої складової сталого розвитку.

Джерельна база дослідження відзначається репрезентативністю та міждисциплінарністю, поєднує класичні та сучасні концепції, забезпечуючи ґрунтовне підґрунтя для філософського осмислення безпеки життєдіяльності. Класичні першоджерела, зокрема твори Платона, Аристотеля, Цицерона, Августина Блаженного, Еразма Роттердамського, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, Г. Гроція, Б. Рассела, А. Тойнбі та інших мислителів дають змогу здійснити історико-філософську реконструкцію уявлень про безпеку та простежити їх еволюцію від античності до постмодерну.

У статті активно використовуються праці мислителів XX — XXI ст., які осмислювали безпеку в контексті психології, соціології та культурної філософії. Ідеї З. Фрейда, Е. Фромма, К. Ясперса, М. Фуко, Ж. Лакана, Ж. Бодрійяра дозволяють авторові розкрити індивідуальний, соціальний

та філософсько-етичний рівні безпеки, наголосивши на зв'язку цього феномену з людською психікою, свободою, владними відносинами та ідентичністю.

Суттєвий внесок становлять сучасні українські дослідження, зокрема праці О. Дзьобаня, О. Шевчука, Є. Мануйлова та інших авторів, що аналізують розвиток безпекознавчої проблематики у вітчизняному науковому контексті. Це дозволяє поєднати глобальні філософські традиції з національною науковою школою та розширює теоретико-методологічну базу дослідження.

Методи дослідження

Методологічну основу статті становить комплекс філософських і міждисциплінарних підходів. Використано історико-філософський метод для простеження еволюції уявлень про безпеку від античності до сучасності, порівняльний аналіз для зіставлення різних концепцій (правових, моральних, релігійних, соціокультурних, екзистенційних), а також системний підхід для розгляду безпеки як багаторівневого феномену (індивідуального, соціального, глобального, філософсько-етичного). Герменевтичний метод застосовано для інтерпретації класичних і сучасних текстів у контексті їхньої епохи, а аксіологічний — для виявлення ціннісних орієнтацій, що визначають сутність безпеки. Сукупність цих методів дала змогу представити безпеку життєдіяльності як фундаментальну філософсько-етичну категорію сучасного буття людини.

Результати дослідження

Філософське осмислення поняття безпекового рівня життєдіяльності людини безпосередньо пов'язано з осмисленням небезпек, що супроводжують життя людини, та філософським пошуком можливих варіантів порятунку — збереження душі і тіла, збереження та продовження як власного життя, так й людського роду загалом. Відповідно питання забезпечення безпеки людини хвилювала мислителів, починаючи зі стародавніх епох. Коли людина лише почала освоювати навколишнє середовище й її буття складалось переважно з боротьби із зовнішнім світом, перед людиною стояло завдання вижити в цьому небезпечному світі [1, с. 11–12] й розуміння безпеки базувалося на практичних потребах виживання та захисту. Для цього стародавні цивілізації будували укріплення для захисту своїх поселень, створювали армії, виготовлювали зброю й обладунки. Вони також розробляли закони для підтримки порядку, звертались до релігії для забезпечення контролю за людською поведінкою, укладали дипломатичні союзи. Також вони будували свої поселення з урахуванням природних умов, спостерігали за природою, намагались тримати контроль над родючими землями, джерелами води та торговими шляхами, що були був

ключовим для виживання. А міфи про героїв і богів надихали їх на захист своїх земель і культур. Відповідно у філософській думці стародавнього світу осмислення проблем безпеки поставало в контексті фізичного захисту людини, який був пов'язаний з у тому числі зі справедливою суспільною організацією (Платон), правильною організацією держави (Аристотель) та дотриманням законів і моральних принципів (Цицерон). Пізніше, в часи домінування релігійного світогляду Середньовіччя, розуміння безпеки перемістилось у духовний вимір, коли безпека пов'язувалась з вірою в Бога (Августин Блаженний) та природних прав на основі моральних принципів (Тома Аквінський).

У епоху Відродження, яка підносила культ людини, «проблема осмислення умов безпечного гармонійного розвитку особистості привела гуманістів до постановки питання про усунення з життя людей найбільшого зла — війни. Народженні ідеї вічного миру, безперечно, сприяло перетворення війни у все більшу загрозу для народів Європи» [1, с. 25]. Усвідомлення війни як головної загрози для людства знаходило втілення у пошуках засобів, що уможливають безпеку людини. Заради безпеки Макіавеллі зокрема виправдовує використання будь-яких, навіть аморальних засобів, а Томас Гоббс створення сильної централізованої влади, яка обмежує свободу індивідів заради загального блага. Джон Локк з позицій безпеки підкреслював важливість природних прав (життя, свобода, власність) і вважав, що держава повинна захищати ці права. А Руссо у «Суспільному договорі» стверджував, що безпека може бути досягнута через колективну волю народу. Поборником саме ідеї миру і безпеки вважають нідерландського вченого і гуманіста Еразм Роттердамського. За його переконанням, саме мир та злагода, що випливає з природи людини й сутності вчення Христа, а не насильство і війни, що суперечить їм обом, а також здоровому глузду, здатні уможливити досягнення безпечного стану життя. У своєму політичному трактаті «Скарга миру» (1517) філософ з гіркотою визнає, що «миру в Європі немає, є лише війна всіх проти всіх» [цит. за 2, с. 83]. Осмислюючи природу та причини європейських воєн, Еразм Роттердамський, вважав, що воїни «стають наслідками внутрішніх суперечностей і відповідають інтересам панівних класів. Більша частина народу ненавидить війну й благає про мир. Лише небагато хто, чий підлий добробут залежить від народного горя, бажають війни» [3].

Внесок Еразма Роттердамського у розуміння безпекового рівня життєдіяльності людини, на нашу думку, полягає у його спробі обґрунтувати шляхи досягнення миру і запобігання війнам. Філософ підкреслював важливість чіткого визначення та договірної закріплення державних кордонів, пропонував залучати до вирішення конфліктів авторитетних посередників — вчених, церковних діячів і досвідчених політиків. Він також

наголошував на «християнському гуманізмі», ставлячи «у центр уваги людину, її моральність і виховання, а також активне перетворення суспільства мирними засобами на основі вчення Христа» [2, с. 85].

За переконанням Йосипа Кобіва саме «Скарга Миру» Еразма Роттердамського стала початком цілої серії гуманістичних трактатів XVI – XVIII століть про вічний мир. До цієї традиції належать праці чеського педагога Яна Амоса Коменського, англійського гуманіста-просвітителя Вільяма Пенна, французьких філософів-просвітителів Шарля Сен-П'єра і Жан-Жака Руссо, а також представників німецької класичної філософії Просвітництва Іммануїла Канта, Йоганна Фіхте і Йоганна Гердера та інших [4].

До цих імен також варто додати імена голландського мислителя Гроція Гуго де Грота, який у своїй праці «Про право війни і миру» (1625) [5] наголошував на ролі договорів між державами та необхідності створення органу для розв'язуванні суперечок між державами, що мають покласти кінець несправедливим війнам, а також А. Ж. Рішельє та його працю «Політичний заповіт», Ф. Бекона та його працю «Досліди» та інших дослідників, що за переконанням О. П. Дзьобаня та О. В. Шевчука здійснили внесок у розробку безпекової проблематики. Втім найбільш суттєва роль, за переконанням вищезначених авторів у її розробці у цей історичний період належить Іммануїлу Канту та Томасу Гоббсу. Обидва філософи, розуміючи під природним станом стан беззаконня та необмеженого права кожного, дійшли висновку про необхідність встановлення громадського ладу, що покликаний забезпечити безпеку людини. При цьому Т. Гоббс у праці «Левіафан» (1651) стверджував, що безпека є основною причиною створення держави. У «природному стані» люди живуть у постійному страху та конфліктах, тому вони добровільно віддають частину своїх свобод державі в обмін на захист. Відповідно безпека забезпечується через примусову силу держави. А Іммануїл Кант у своїй праці «До вічного миру» (1795) пропонує багаторівневу систему забезпечення безпеки, яка включає не лише зовнішні механізми, а й «внутрішні, моральні зобов'язання індивідів» [6, с. 36]. Його уявлення щодо безпеки та вічного миру поєднують ідеї республіканський устрій держав, федерації вільних держав, міжнародного права, взаємної довіри та відкритості, морального імперативу та відмови від таємних угод.

Отже, з цього часу філософське осмислення безпеки пов'язане з питаннями свободи, справедливості та гідності людини. Безпека в цьому контексті розглядається як фундаментальна умова для розвитку особистості та суспільства. При цьому філософи XIX століття розглядали безпеку в контексті національних інтересів та балансу сил, як наприклад Георг Гегель. А марксистська філософія, критикуючи традиційне розуміння безпеки,

стверджувала, що в капіталістичному суспільстві безпека еліт будується на експлуатації робітничого класу й вбачала справжню безпеку лише в безкласовому суспільстві.

XX століття принесло нові виклики, такі як дві світові війни, холодна війна, ядерна загроза та глобалізація. Філософія безпеки стала більш комплексною, враховуючи не лише військові, а й інші аспекти життєдіяльності людини. Філософські пошуки мислителів минулого століття про безпеку складають підґрунтя для визначення філософських підвалин індивідуальної безпеки, соціальної безпеки, глобальної безпеки та філософсько-етичні підходів обґрунтування безпеки життєдіяльності людини. Зупинимось на них більш детально.

По-перше, індивідуальна безпека передбачає внутрішню безпеку людини, її психологічного стану та свободи. Таке розуміння безпеки утверджується у працях психоаналітиків Зигмунда Фрейда, Еріха Фромма та Жака Лакана. Засновник психоаналізу Зигмунд Фрейд у своїй праці «*Вступ до психоаналізу*» [7] розглядав безпеку через призму психологічних конфліктів. Він вважав, що агресія та насильство є частиною людської природи, але їх можна контролювати через культуру та суспільні інститути. Еріх Фромм у своїй праці «*Втеча від свободи*» [8] розглядав безпеку через призму любові та солідарності. Він вважав, що безпека можлива лише в суспільстві, яке підтримує людяність і взаємодопомогу. Жак Лакан, який сформулював свою власну теорію психоаналізу, відому як лаканізм чи лаканівський психоаналіз, розглядав безпеку через призму мови та символічного порядку. Він вважав, що безпека пов'язана зі здатністю людини інтегруватися в соціальні структури, підкреслюючи роль комунікації та ідентичності в досягненні безпеки [9]. Окрім того, ідею індивідуальної безпеки розвивав філософ-екзистенціаліст Карл Ясперс, який розглядав безпеку крізь призму свободи та відповідальності. Він вважав, що безпека може бути досягнута через діалог і взаєморозуміння між людьми. Він підкреслював важливість:

виховання на основі спільних знань та традицій, які передають досвід минулих поколінь;

відмови від єдиного ідеалу людини, адже будь-який зразок може бути недосконалим;

уваги до впливу техніки, яка може обмежувати людську свободу;

політики, «оскільки від неї залежить зовнішня свобода людини, утвердження в людині усвідомлення власної внутрішньої незалежності і сприяння свободі людини у суспільстві» [10, с. 18].

По-друге, соціальний аспект безпеки стосується безпеки в межах суспільства, включаючи соціальну справедливість, права людини та

функціонування інституцій. Зокрема, лідер руху за громадянські права Мартін Лютер Кінг бачив безпеку нерозривно пов'язаною з соціальною справедливістю. За переконанням Кінга, справжня безпека можлива лише там, де в суспільстві панує рівність і повага до прав кожної людини, де відсутній расизм. Його філософія ненасильства підкреслювала, що мирна боротьба є шляхом до безпеки та стабільності. У своєму «Листі з Бермінгемської в'язниці» 1963 року він наголошує, що завжди буде підтримувати дотримання справедливих законів, вважаючи їхнє виконання не лише правовим, а й моральним обов'язком. Разом з тим, ще більшим моральним обов'язком, на думку громадського активіста, є здатність чинити «опір несправедливим законам....Ми виборемо собі свободу, бо у відлунні наших вимог втілюється священна спадщина нашої країни і вічна воля Бога...» [11], зазначає видатний проповідник. Філософ і соціолог Мішель Фуко у своїй праці «Наглядати і карати» [12], що присвячена розбору систем нагляду, що прагнуть тотального контролю над тілом, розглядав безпеку через призму влади та контролю. Він аналізував, як суспільство використовує інституції (наприклад, в'язниці, школи, лікарні) для підтримання безпеки через дисципліну. Його ідеї підкреслюють, що безпека часто досягається за рахунок свободи індивіда. Нарешті, філософ і соціолог Жан Бодрійяр у своїй праці «Симулякри та симуляції» [13] розглядав безпеку в контексті симулякрів як «копій» оригіналів та гіперреальності. Він критикував сучасні концепції безпеки, які часто є ілюзорними та відірваними від реальності, підкреслюючи важливість розуміння сучасних загроз, таких як тероризм і медіа-маніпуляції.

По-третє, глобальний аспект безпеки охоплює міжнародну безпеку, відносини між державами та глобальні виклики. Зокрема, французький філософ і соціолог Реймон Арона у своїй праці «Мир і війна між націями» [14] розглядав безпеку в контексті міжнародних відносин, підкреслюючи важливість балансу сил між державами для запобігання конфліктам. Британський філософ і пацифіст Бертран Рассел у своїх працях «Здоровий глузд і ядерна війна» (1959), «Мудрість Заходу» (1960) «Чи є в людини майбутнє?» (1961) наголошував, що безпека може бути досягнута через роззброєння та міжнародну співпрацю. Критикував ядерну зброю та військові конфлікти, він акцентував увагу на розумі та науці як інструментах для досягнення миру [15, с. 538]. Філософ і теолог П'єр Тейяр де Шарден. У своїх працях, таких як «Феномен людини» (1955) та «Божественне середовище» (1957) розглядав безпеку в контексті еволюції людства. Він вірив у «точку Омега» — момент, коли людство досягне єдності та духовної гармонії, й наголошував на важливості глобальної єдності для досягнення безпеки [16]. Нарешті, історик і філософ Арнольд Тойнбі у своїй праці «Дослідження історії» [17] вважав, що безпека залежить від здатності цивілізацій адаптуватися до викликів. Він підкреслював важливість морального прогресу для

виживання людства, а його теорія «виклику і відповіді» демонструє, що безпека досягається через творчу реакцію на кризи.

Нарешті, філософсько-етичні підходи поєднують моральні, етичні і духовні основи безпеки. Так, філософ-віталіст Анрі Берсон у своїй праці «Творча еволюція» (1907) розглядав безпеку через призму життєвого пориву (*élan vital*), вважаючи, що безпека людини залежить від її здатності адаптуватися до змін та розвивати творчий потенціал [18]. Філософ і гуманіст Альберт Швейцер у своїй «етиці благоговіння перед життям», принципи якої він обґрунтував у другому томі своєї фундаментальної праці «Філософія культури» (1923) розглядав безпеку через призму поваги до життя. Він вважав, що безпека можлива лише в суспільстві, яке поважає природу та життя в усіх його формах, що знайшло відбиття у розвитку «екологічної етики та біоетики, діяльність правозахисних організацій, що опікуються захистом прав пацієнтів, ціннісні засади руху за захист прав тварин і природи» [19]. У межах філософсько-етичних підходів також можна розглядати уявлення про безпеку вже згаданого вище Карла Ясперса, який пов'язує безпеку з екзистенційною свободою та відповідальністю, а діалог і взаєморозуміння виступають в його концепції шляхом до миру.

Отже, мислителі та філософи різних епох засуджували насильство і мріяли про вічний мир та безпеку, пропонуючи різні шляхи досягнення цих ідеалів. Одні — Августин Блаженний, Іммануїл Кант, Анрі Берсон, Альберт Швейцер — звертали увагу на етичну сторону проблеми. Вони вважали, що джерелом агресії та війн є аморальність й вірили, що безпека може бути досягнута лише через моральне перевиховання людства, виховання взаєморозуміння та терпимості. Інші намагались віднайти перешкоди на шляху досягнення безпечного суспільного стану. Ці перешкоди, зокрема Цицерон, вбачав в економічних труднощах, Томас Гоббс та Джон Локк — в конфлікті природного і громадянського станів особистості. Їхні ідеї спрямовані на створення умов для загального процвітання, де пріоритетом стають наука, мистецтво, література, а не військова могутність. Третя група мислителів — Гуго Гроцій, Карл Ясперс, Арнольд Тойнбі — зосереджувалася на розробці правових аспектів безпеки, «досягти якої вони прагнули шляхом договору між урядами, створенням регіональних або всесвітніх федерацій держав» [6, с. 48]. Четверта ж група мислителів — Еразмус Роттердамський, Семен Франк — вважала, «що коріння небезпек має соціальний характер, що усунути їх можна лише змінивши структуру суспільства» [6, с. 48], подолавши несправедливість і створивши умови для гармонійного розвитку. Й нарешті, представники постмодерну — Зигмунд Фрейд, Еріх Фромм, Жак Лакан Мішель Фуко — безпеку пов'язують не лише із зовнішніми загрозами, а з самою природою людини.

Відповідно їх подолання передбачає не лише усунення зовнішніх загроз, але й духовну трансформацію людини.

Філософські уявлення про безпеку еволюціонували від акценту на індивідуальному виживанні та державному суверенітеті до комплексного розуміння безпеки, яке включає гуманітарні, екологічні та технологічні аспекти. Сучасна філософія безпеки наголошує на необхідності глобальної співпраці, дотримання прав людини та врахування нових викликів, які ставить перед людством XXI століття. Отже, безпековий рівень життєдіяльності — це комплексне поняття, яке охоплює всі аспекти життя людини.

Висновки

Філософське осмислення поняття «безпековий рівень життєдіяльності людини» еволюціонувало від акценту на індивідуальному виживанні та державному суверенітеті до комплексного розуміння безпеки, яке включає гуманітарні, екологічні та технологічні аспекти. При цьому економічний аспект безпеки стосується забезпечення стабільності економічної системи, яка може протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, будучи основою для всіх інших компонентів національної безпеки. Економічна безпека включає ефективне задоволення економічних потреб, що передбачає створення умов для забезпечення населення основним товарами та послугами, підтримку рівня зайнятості населення та забезпечення соціальної підтримки, контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів, що передбачає здійснення заходів з раціонального використання ресурсів, контроль за експортом, імпортом та інвестиціями, а також захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях.

Список посилань

1. Дзьобань О. П., Мануйлов Є. М. Проблема безпеки в контексті розвитку культури: докласичний період. В кн. Національна безпека: свіоглядно та теоретико-методологічні засади: монографія. За заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків: «Право», 2025. С. 11-26.
2. Год Б. В., Год Н. В. Екуменістична ідея у творчості Еразма Роттердамського Історична пам'ять. Науковий збірник. Полтава, 2011. 1(25). С. 77-86.
3. Desiderius Erasmus. The Complaint of Peace. Translated from the Querela Pacis (A.D. 1521) of Erasmus (Chicago: Open Court, 1917). URL: <https://oll.libertyfund.org/titles/erasmus-the-complaint-of-peace> (дата звернення: 23.03.2025).
4. Кобів Й. Еразм Роттердамський і його сатиричне перо. В кн. Еразм Роттердамський. Похвала глупоті. Домашні бесіди. Київ: Основи, 1993. С. 3-11. URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/302/> (дата звернення: 23.03.2025).

5. Grotius H. The Rights of War and Peace. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/46564/pg46564-images.html> (дата звернення: 23.03.2025).
6. Дзьобань О. П., Шевчук О. В. Розвиток безпекознавчої проблематики від класики до сучасності. В кн. Національна безпека: свіоглядно та теоретико-методологічні засади: монографія. За заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків: «Право», 2025. С. 27-49.
7. Фройд З. *Вступ до психоаналізу. Лекції зі вступу до психоаналізу з новими висновками* / Пер. з нім. П. Тарашук. Київ: Основи, 1998.
8. Фромм Е. Втеча від свободи. Перекл. з англ. М. Яковлева. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 288 с.
9. Керівництво для розуміння Жака Лакана. URL: <https://ua.sainte-anastasiie.org/articles/psicologa/> (дата звернення: 24.03.2025).
10. Мандрищук Л. У пошуках нового гуманізму. Карл Ясперс і сучасність. Філософські обрії. 2017. № 38. С.10-22.
11. Лист з Бірмінгемської в'язниці. Мартин Лютер Кінг-молодший. (МИ, НАРОД... ГРОМАДЯНИН І КОНСТИТУЦІ. Я. Центр громадянської освіти, Calabasas, USA, 1995). Громадянська освіта. Харківська правозахисна група. URL: <https://archive.khpg.org/osvita/> (дата звернення: 24.03.2025).
12. Фуко М. Наглядати й карати / Пер. з франц. П. Тарашук. Київ: Основи, 1998. 392 с.
13. Бордіяр Ж. Симулякри та симуляції / Пер. з франц. В. Ховтун. Київ: Основи, 2004. 232 с.
14. Арон Р. Мир і війна між націями / Пер. з франц. В. Шовкун, З. Борисяк та Г. Філіпчук. Київ: МП «Юніверс», 2000. 686 с.
15. Расселл, Бертран. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін ; Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. Київ : Абрис, 2002. С. 538.
16. П'єр Тейяр де Шарден: еволюція, філософія та пошук духовної єдності. Історія філософії, 16.02.2025. URL: <https://tureligious.com.ua/p-pier-teyiar-de-sharden-evoliutsiia-filosofii-ta-poshuk-dukhovnoi-iednosti> (дата звернення: 24.03.2025).
17. Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1. / Пер. з англ. В. Ховтун. Київ: Основи, 1995. 614 с.
18. Осадчук Р., Анрі Берґсон і література. В кн. Анрі Берґсон: Творча еволюція. Переклад з французької Романа Осадчука. Київ: Видавництво Жупанського, 2010. С. 295 — 302.

19. Доброносова Ю. Д. Благоговіння перед життям етика. Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Благоговіння перед життям етика](https://vue.gov.ua/Благоговіння_перед_життям_етика) (дата звернення: 24.03.2025).

References

1. Dzioban, O. P., & Manuylov, Ye. M. (2025). Problema bezpeky v konteksti rozvytku kultury: doklasychnyi period [The problem of security in the context of cultural development: Preclassical period]. In O. P. Dzioban (Ed.), *Natsionalna bezpeka: svitohliadno ta teoretyko-metodolohichni zasady* [National security: Worldview and theoretical-methodological foundations] (pp. 11 – 26). Kharkiv: Pravo.
2. God, B. V., & God, N. V. (2011). Ekumenistychna ideia u tvorchosti Erazma Rotterdamskoho [The ecumenical idea in the works of Erasmus of Rotterdam]. *Istorychna Pamiat* [Historical Memory], 1(25), 77 – 86.
3. Erasmus, D. (1917). *The Complaint of Peace*. Chicago: Open Court. <https://oll.libertyfund.org/titles/erasmus-the-complaint-of-peace>.
4. Kobiv, Y. (1993). Erazm Rotterdamskyi i yoho satyrychne pero [Erasmus of Rotterdam and his satirical pen]. In *Erazm Rotterdamskyi. Pokhvala hlupoti. Domashni besidy* [In Praise of Folly. Home conversations] (pp. 3 – 11). Kyiv: Osnovy. <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/302/>.
5. Grotius, H. (n.d.). *The Rights of War and Peace*. Retrieved March 23, 2025, from <https://www.gutenberg.org/cache/epub/46564/pg46564-images.html>.
6. Dzioban, O. P., & Shevchuk, O. V. (2025). Rozvytok bezpekoznavchoi problematyky vid klasyky do suchasnosti [Development of security science issues from classics to modernity]. In O. P. Dzioban (Ed.), *Natsionalna bezpeka: svitohliadno ta teoretyko-metodolohichni zasady* (pp. 27 – 49). Kharkiv: Pravo.
7. Freud, Z. (1998). *Vstup do psykhoanalyzu* [Introduction to psychoanalysis] (P. Tarashchuk, Trans.). Kyiv: Osnovy.
8. Fromm, E. (2019). *Vtecha vid svobody* [Escape from freedom] (M. Yakovleva, Trans.). Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dosvillia». 288 p.
9. Keryvnytstvo dlia rozuminnia Zhaka Lakana [Guide to understanding Jacques Lacan]. (n.d.). Retrieved March 24, 2025, from <https://ua.sainte-anastasio.org/articles/psicologa/gua-para-entender-a-jacques-lacan.html>.

10. Mandryshchuk, L. (2017). U poshukakh novoho humanizmu: Karl Yaspers i suchasnist [In search of a new humanism: Karl Jaspers and modernity]. *Filosofski Obrii [Philosophical Horizons]*, 38, 10 – 22.
11. Luther King Jr., M. (1995). Lyst z Birminghamskoi viaznytsi [Letter from Birmingham Jail]. In *My, narod... Hromadianyn i Konstytutsiia [We the People... Citizen and Constitution]*. Kharkiv: Kharkivska pravozakhysna hrupa. <https://archive.khpg.org/osvita/index.php?id=946555848>.
12. Fuko, M. (1998). Nahliaidaty i karaty [Discipline and punish] (P. Tarashchuk, Trans.). Kyiv: Osnovy. 392 p.
13. Bordiiar, Zh. (2004). Symuliakry ta symuliatsii [Simulacra and simulations] (V. Khovtun, Trans.). Kyiv: Osnovy. 232 p.
14. Aron, R. (2000). Myr i viina mizh natsiiamy [Peace and war between nations] (V. Shovkun, Z. Borysiuk & H. Filipchuk, Trans.). Kyiv: MP Yunivers. 686 p.
15. Russell, B. (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical Encyclopedic Dictionary]* (V. I. Shynkaruk, Ed.). Kyiv: Abrys. P. 538.
16. Teiiar de Sharden, P. (2025). Evoliutsiia, filosofiia ta poshuk dukhovnoi yednosti [Evolution, philosophy and the search for spiritual unity]. *Istoriia Filosofii [History of Philosophy]*. <https://tureligious.com.ua/p-ier-teyiar-de-sharden-evoliutsiia-filosofiia-ta-poshuk-dukhovnoi-iednosti>.
17. Toynbee, A. (1995). *Doslidzhennia istorii. Tom 1 [A Study of History. Volume 1]* (V. Khovtun, Trans.). Kyiv: Osnovy. 614 p.
18. Osadchuk, R. (2010). Anri Berhson i literatura [Henri Bergson and literature]. In H. Berhson, *Tvorcha evoliutsiia [Creative Evolution]* (pp. 295 – 302). Kyiv: Vydavnytstvo Zhupanskoho.
19. Dobronosova, Yu. D. (n.d.). Blahohovinnia pered zhyttiam etyka [Reverence for life ethics]. *Velyka ukrainska entsyklopediia [Great Ukrainian Encyclopedia]*. Retrieved March 24, 2025, from <https://vue.gov.ua/>.

Illia Sahaidak

*PhD in Economics, Doctoral Candidate at the Department of Social Philosophy
Philosophy of Education, and Educational Policy
Dragomanov Ukrainian State University (Kyiv, Ukraine)*

<https://orcid.org/0009-0000-8622-3704>

e-mail: i.v.sahaidak@udu.edu.ua

**LIFE SAFETY AS A PHILOSOPHICAL CATEGORY
OF MODERN HUMAN EXISTENCE**

Abstract

This article explores life safety as a complex philosophical category encompassing a multidimensional spectrum of issues related to human existence, moral choice, social conditions, and global challenges. The author analyzes the historical evolution of safety concepts — from basic survival in the primitive world to a modern, comprehensive understanding of the term, which now includes not only physical but also spiritual, social, individual, and planetary dimensions of safety.

The influence of philosophical perspectives on the problem of safety is examined, including legal, moral, religious, existential, sociocultural, psychological, and globalist approaches proposed by thinkers such as Plato, Aristotle, Augustine of Hippo, Erasmus of Rotterdam, Thomas Hobbes, Immanuel Kant, Sigmund Freud, Erich Fromm, Karl Jaspers, Michel Foucault, Bertrand Russell, and others. Security concepts are analyzed through the lens of such phenomena as war and peace, institutional control, freedom, justice, dignity, identity, spirituality, and technological transformations.

The article identifies four main levels of safety: individual (personal stability and psychological well-being), social (guarantees of rights, justice, institutional resilience), global (international security, balance of power, human evolution), and philosophical-ethical (moral and spiritual foundations of secure existence).

It is concluded that life safety is not merely a matter of practice or politics but primarily a philosophical and ethical challenge that requires deep reflection

on the very essence of the human being, their place in the world, and their responsibility for the future.

Keywords: human being; safety; global threats; war; philosophical aspect of safety; security strategies.

Стаття надійшла до редакції 07.10.25

© Сагайдак І. В., 2025